

LIJST MET WERKEN

ZAAL 19

Utopia van Thomas More Een 'gouden boekje' uit Leuven verovert de wereld

1. Thomas More, *De eerste uitgave van Utopia, in Leuven gedrukt door Dirk Martens*, december 1516. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

2. Monogrammist AP (?), *Gezicht op Leuven, stad van kunst, cultuur en wetenschap*, Antwerpen (?), ca. 1540. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

3. Hans Holbein (kopie naar), *Portret van Thomas More*, 16de eeuw (na 1527). Londen, National Portrait Gallery.

4. Hans Holbein (atelier), *Portret van de echtgenote van Thomas More, Lady Alice More*, Londen, ca. 1530. Londen, Weiss Gallery.

5. Rowland Lockey (gedeeltelijk naar Hans Holbein), *Familieportret van Thomas More*, Londen, 1593. Londen, National Portrait Gallery.

6. Desiderius Erasmus, *Beschrijving van het voorkomen en het karakter van Thomas More, in een brief van Erasmus aan Ulrich von Hutten*, 23 juli 1519. Gent, Universiteitsbibliotheek.

7.1. Ambrosius Holbein, *De (fictieve) zeevaarder Hythlodæus vertelt aan Thomas More het verhaal van het eiland Utopia*, in: Thomas More, *Utopia*, derde uitgave, gedrukt in Bazel door Johann Froben, November 1518. Leuven, KU Leuven, Universiteitsbibliotheek.

7.2. Ambrosius Holbein, *De (fictieve) zeevaarder Hythlodæus vertelt aan Thomas More het verhaal van het eiland Utopia in de tuin van Pieter Gillis*, in: Thomas More, *Utopia*, derde uitgave, gedrukt in Bazel door Johann Froben, November 1518. Leuven, KU Leuven, Universiteitsbibliotheek.

8. *Thomas More aan zijn schrijftafel*, in: Thomas More, *La description de l'isle d'Utopie ou est compris le miroer des republicques du monde, & l'exemplaire de vie heureuse*, uitgegeven in Parijs door Charles L'Angelier, 1550. Leuven, KU Leuven, Universiteitsbibliotheek.

9. Thomas More, *De Utopie van Thomas Morus*, Antwerpen, Hans de Laet, tweede uitgave, 1562 (eerste uitgave: 1553). Antwerpen, Museum Plantin-Moretus.

10. Hans Lützelburger (naar een ontwerp van de monogrammist N.H.),

Gevecht tussen naakte 'Utopiërs' en geklede boeren, Bazel, ca. 1525. Dresden, Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Kupferstichkabinett.

11. Abraham Ortelius, *De kaart van het eiland Utopia*, Antwerpen, 1596. Privéverzameling.

13A. Quinten Metsys, *Portret van Desiderius Erasmus*, Antwerpen, 1517. Windsor Castle, Royal Collection. In bruikleen gegeven door hare Majesteit koningin Elizabeth II.

14A. Quinten Metsys (atelierrepliek?), *Portret van Desiderius Erasmus*, Antwerpen, na 1517. Rome, Galleria Nazionale d'Arte Antica.

14B. Quinten Metsys (atelierrepliek?), *Portret van stadsgriffier Pieter Gillis*, Antwerpen, na 1517. Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten.

15A – B. Quinten Metsys, *Portretten van stadsgriffier Pieter Gillis en zijn echtgenote Cornelia Sandrin (tweeluik)*, Antwerpen, ca. 1514. Oldenburg, Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte.

16. Quinten Metsys, *Portret van een geleerde*, ca. 1522/27. Frankfurt am Main, Städel Museum.

17. Albrecht Dürer, *Portret van een humanist (Sebastian Brant?)*, 1520/1521 (?). Berlijn, Staatliche Museen zu Berlin, Kupferstichkabinett.

18. Marinus van Reymerswaele, *De Heilige Hieronymus in zijn studeervertrek*, ca. 1540. Douai, Musée de la Chartreuse.

19. *Buste van Karel van Habsburg (vanaf 1519 Keizer Karel V)*, Zuidelijke Nederlanden (?), repliek naar een verloren origineel van ca. 1515 – 1517. Gent, Museum voor Schone Kunsten.

ZAAL 21

Voorbij Utopia Beelden van het Paradijs

20. *De Fontein van de Eeuwige Jeugd*, Straatsburg, ca. 1430 – 1440. Colmar, Musée d'Unterlinden.

21. Hans Sebald Beham, *De Fontein van de Eeuwige Jeugd*, Neurenberg, ca. 1531. Oxford, Ashmolean Museum.

22. Brusselse meester naar Jheronimus Bosch, *Tuin der Lusten*, Brussel, ca. 1560. Madrid, Patrimonio Nacional, Real Monasterio de San Lorenzo de El Escorial.

23. Meester van de gebedenboeken van omstreeks 1500, *De minnaar betreedt de*

lusthof, in: Guillaume de Lorris en Jean de Meung, *Le Roman de la Rose*, Brugge, ca. 1490 – 1500. Londen, The British Library.

24. Meester van Frankfurt, *Utopisch samenzijn met de schuttersgilden van Antwerpen (het zgn. Schuttersfeest)*, Antwerpen, 1493. Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten.

25. Jörg Breu de Oudere (omgeving van), *De Narrenschotel (De eeuwige regeneratie van de dwaasheid)*, Augsburg (?), 1528. Vienna, Kunsthistorisches Museum, Kunstammer.

26. *Besloten Hofje met het Aards Paradijs*, Zuidelijke Nederlanden, ca. 1500. Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten.

27. Simon Marmion, *Het Aards Paradijs*, in: Jacquemart Pilavaine (scriptor), *Le livre des sept Ages du Monde, Mons & Valenciennes* (?), ca. 1460. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

28. Aert van den Bossche (?), *Adam en Eva vóór de Zondeval*, Brussel, ca. 1490. Ludwigshafen, Wilhelm-Hack-Museum.

29. Herri met de Bles, *Het Aards Paradijs*, Antwerpen, ca. 1541 – 1550. Amsterdam, Rijksmuseum.

30. Albrecht Dürer, *De Zondeval*, Neurenberg, 1504. Amsterdam, Rijksmuseum, Rijksprentenkabinet.

31A – B. Conrat Meit, *Adam en Eva*, Mechelen of Antwerpen, ca. 1530 – 1535. Vienna, Kunsthistorisches Museum.

De Besloten Hofjes van Mechelen

32. *Besloten Hofje met Calvarie en Jacht op de Eenhoorn*, Mechelen, ca. 1500 – 1530. Mechelen, Musea en Erfgoed Mechelen – Collectie Gasthuiszusters.

33. *Besloten Hofje met Elisabeth, Ursula en Catharina*, Mechelen, ca. 1520 – 1530. Mechelen, Musea en Erfgoed Mechelen – Collectie Gasthuiszusters.

34. *Besloten Hofje met Sint-Anna-ten-drieën, Augustinus en Elisabeth*, Mechelen, ca. 1520 – 1550. Mechelen, Musea en Erfgoed Mechelen – Collectie Gasthuiszusters.

35. Maître François, *De Hemelse en de Aardse Stad*, in: Augustinus, *La cité de Dieu*, Parijs, ca. 1475 – 1480. Den Haag, Museum Meermanno, Huis van het boek.

ZAAL 22

Voorbij Utopia Beelden van de Hel

36. Jheronimus Bosch (navolger), *Het visioen van Tondalus*, Nederlanden, ca. 1520 – 30. Madrid, Fundación Lázaro Galdiano.

37. Simon Marmion, *De martelingen voor de moordenaars*, in: David Aubert (scriptor), *Les Visions du chevalier Tondal*, Valenciennes en Gent, 1475. Los Angeles, J. Paul Getty Museum.

38. Joachim Patinir, *Landschap met de verwoesting van Sodom en Gomorra*, Antwerpen, ca. 1521. Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen.

39. Jheronimus Bosch (navolger), *Apocalyptisch visioen*, ca. 1575 – 1600 (1595?). Venezia, Palazzo Ducale.

40. Pieter Huys (?), *Het Laatste Oordeel*, 1554. Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België.

41. Jheronimus Bosch (navolger), *Christus' nederdaling ter helle*, ca. 1525 – 1550. New York, The Metropolitan Museum of Art (Harris Brisbane Dick Fund).

ZAAL 23 en 24A

Achter de horizon Verbeelding van het onbekende

42. Simon Marmion, *Mappa Mundi. Wereldkaart*, in: Jean Mansel, *La Fleur des Histoires*, Valenciennes,

1459 – 1463. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

43. *Mappa Mundi. Wereldkaart*, in: *Rudimentum novitiorum*, uitgegeven door Lucas Brandis, Lübeck, 1475. Privéverzameling.

44. *Kaart van de Nijl en onbekende gebieden van Noord-Afrika*, in: Claudius Ptolemaeus, *Geographia*, Gent, 1482 – 1484. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

45. *Mappa Mundi. Wereldkaart*, in: Claudius Ptolemaeus, *Geographia (Cosmographia)*, Ulm, 1486. Antwerpen, Museum Plantin-Moretus.

46. *De 'Landing van Vasco da Gama in Indië'*, Doornik, begin 16de eeuw. Lissabon, Caixa Geral de Depósitos, bruikleen aan Museu Nacional de Arte Antiga, Lissabon.

47. Edo/Bini-Volk, *Afro-Portugees luxe tafelsierfat in ivoor met de voorstelling van Portugese soldaten, Koninkrijk Benin (in het huidige Nigeria)*, eerste helft van de 16de eeuw. Antwerpen, Museum aan de Stroom (MAS).

48. Nieuw-Spaans kunstenaar naar Antwerps prototype, *Vedermozaïek met de Aanbidding van de koningen*, Mexico, ca. 1540 – 1560. Madrid, Museo de América.

49. *Allerhande monsterrassen uit verre landen*, in: Thomas van Cantimpré, *Liber de naturis rerum creatarum*, Gent, 1492. Gent, Sint-Baafskathedraal.

50. Michael Wolgemut & Wilhelm Pleydenwurff, *Kaart van de wereld en vreemde monsters uit verre landen*, in: Hartman Schedel, *Liber chronicarum*, uitgegeven door Anton Koberger, Neurenberg, 1493. Privéverzameling.

51. *Wildeman met knots*, Zuidelijke Nederlanden, begin 16de eeuw. Privéverzameling.

52. *Kaart van Brazilië*, in: *Atlas de Dauphin*, Dieppe, ca. 1538. Den Haag, Koninklijke Bibliotheek.

53. Pedro & Jorge Reinel, Lopo Homem & António Da Hollanda, *Kaart van Brazilië*, in: *Miller Atlas*, ca. 1519. Paris, Bibliothèque nationale de France.

54A – B. *L'île du Brésil*, Frankrijk (Rouen) (?), ca. 1530. Rouen, Métropole Rouen Normandie – Musée des Antiquités.

55. Pierre Desceliers, *Mappa Mundi. Wereldkaart*, Dieppe, 1550. Londen, The British Library.

56. Hans Burgkmair (naar), *Triomftocht van de koning van Cochijn*, Nederlanden, ca. 1540. Paris, Galerie De Jonckheere.

57. Jan Mostaert (toegeschreven aan), *Scènes uit het leven van Kaïn en Abel*, ca. 1525. Londen, Schorr Collection.

58. *Een inwoner van Calicut*, Duitsland (?), ca. 1505 – 1520. Berlijn, Staatliche Museen zu Berlin.

ZAAL 24B

Universum in de hand De kosmos

59. Maarten van Heemskerck, *Portret van Gemma Frisius*, ca. 1545. Rotterdam, Museum Boijmans Van Beuningen.

60A. Albrecht Dürer (naar Conrad Heinfogel), *Kaart van de noordelijke sterrenhemel*, uitgegeven door Johannes Stabius, 1515. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

60B. Albrecht Dürer (naar Conrad Heinfogel), *Kaart van de zuidelijke sterrenhemel*, uitgegeven door Johannes Stabius, 1515. Berlijn, Staatliche Museen zu Berlin.

61. Michael Ostendorfer, *Hemelkaart*, in: Petrus Apianus, *Astronomicum Caesareum*, Ingolstadt, 1540. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

62. *Hemelglobe*, Italië of Centraal-Europa, 1502. Ecoen, Musée national de la Renaissance Château d'Ecoen.

63. Gerard Mercator, *Hemelglobe*, Leuven, 1551. Lüneburg, Museum für Fürstentum Lüneburg.

64. Jan Gossaert, *Portret van een meisje met een armillarium (prinses Dorothea van Denemarken)*, ca. 1530. Londen, National Gallery.

65. Gualterus Arsenius, *Ptolemeïsche armillaire sfeer*, Leuven, 1562. Chicago, Adler Planetarium.

66. Gualterus Arsenius, *Ptolemeïsche armillaire sfeer*, Leuven, 1573. München, Bayerisches Nationalmuseum.

67. Adriaan Descrolières (toegeschreven aan), *Ptolemeïsche armillaire sfeer*, Leuven, ca. 1575. Privéverzameling.

68. Gualterus Arsenius, *Ptolemeïsche armillaire sfeer*, Leuven, 1568. Milaan, Museo Poldi Pezzoli.

ZAAL 25

Chaos en orde

69. *De beweging van het universum*, Vlaanderen of Doornik, ca. 1490 – 1510. Toledo, Museo de tapices y textiles de Toledo, Catedral de Toledo: Colegio de Infantes.

70. Meester Bartolomé, *Chaos*, Spanje, einde 15de eeuw. Tuscon, The University of Arizona Museum of Art, gift of the

Samuel H. Kress Foundation.

71. Gerard Mercator, *Astrolabium*, Leuven, ca. 1545. Brno, Moravská Galerie.

72. Adrianus Zeelst, *Astrolabium*, Leuven, 1569. Madrid, Museo Arqueológico Nacional.

ZAAL 26

Universum in de hand De tijd

73A – F. Simon Bening, *De maanden januari, maart, mei, juli, september en november*, in: Het Hennessy Getijdenboek, Brugge, ca. 1530 – 1535. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

74. *Uur- en kalenderwijzerplaat*, Leuven (?), ca. 1500. Leuven, M – Museum Leuven.

75. Pierre de Fobis, *Mechanische sfeer*, Lyon, ca. 1540 – 1550. Privéverzameling.

76. Meester van Jean Rolin II (toegeschreven aan), *De Wijsheid dicteert het werk aan de auteur Heinrich Seuse (Heinrich Suso)*, in: Heinrich Suso, *Horloge de Sapience (Horologium Sapientiae)*, Frankrijk, 1450 – 1460. Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België.

77. *De Astronomie: De studie van de hemellichamen*, Doornik (?),

ca. 1510. Göteborg, Röhsska
Museum.

